

MITO I KORUPCIJA KROZ PRIZMU KUR'ANA I SUNNETA

Sažetak

Mito i korupcija dugo vremena opterećuju društvene odnose u cijelom svijetu, a veoma rano javljaju se i kod muslimana. U njihovom postojanju neki su istraživači vide ključni razlog propasti Osmanskoga carstva. Ovaj rad se ne bavi historijom mita i korupcije kod muslimana, kao ni njihovih oblika vlasti, nego obrađuje pitanje mita i korupcije kroz prizmu dva temeljna izvora islama: Kur'ana i Sunneta. U njemu su predstavljeni kur'anski tekstovi i dio tekstova iz hadisa koji se tiču ove teme. U svim navedenim tekstovima, korupcija se osuđuje kao veliko društveno zlo i sami tim kao veliki grijeh i porok. Ovo je pionirski rad na bosanskom jeziku koji tretira ovu temu, a ona je začuđujuće rijetka i u islamskom svijetu.

Ključne riječi: islam, Kur'an, sunnet, mito i korupcija.

Uvod

Pitanje mita i korupcije je jedno od gorućih pitanja svuda u svijetu, a posebno u bivšim jugoslavenskim republikama: Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji. Kako je borba protiv korupcije jedan od velikih uslova za priključenje spomenutih zemalja u euro-atlanske integracijske procese, smatramo za shodno, da se pitanje mita i korupcije trebaju istražiti multidisciplinarno, kako bi borba protiv ovog društvenog zla bila što efikasnija i brža. Ovim radom želimo osvijetliti kur'ansko-hadiske tekstove, zabilježene prije 14 stoljeća, a koji nedvosmisleno i kategorički zabranjuju svaki vid mita i korupcije. Ovo je

veoma bitno pitanje iz više razloga. Jedan od njih je da, do sada na bosanskome jeziku, ovo važno pitanje nije bilo razmatrano.

Također bi se ovoj temi trebalo posvetiti više pažnje zbog raširenosti korupcije u savremenim muslimanskim društvima u svijetu. O ovoj problematici, na žalost, ne postoje adekvatene statistike i istraživanja.

Metodološki koncept rada

U ovom radu ću koristiti dvije metode istraživanja koje su ujedno i najčešće korištene za vjerske znanosti, i to osnovna: analitičko-sintetička metoda i metoda analize sadržaja. Prvom metodom ćemo predstaviti uzročno-posljedične veze kur'ansko-sunnetskih tekstova o mitu, te primijeniti i funkcionalnu i komparativnu metodu analize. Metodom analize sadržaja ćemo odgovoriti na kvalitativna pitanja kao: **šta** kur'ansko-hadiski tekstovi kažu o ovome problemu, i **kako** ga tretiraju. Na žalost, kvantitativna analiza sadržaja ovdje neće biti obrađena radi brojnosti sunnetskih tekstova o predmetnoj temi u raznim hadiskim djelima.

Šta su to mito i korupcija?

Korupcija spada u one pojmove kojima je teško odrediti sadržaj, budući da se njezino značenje mijenja u različitom vremenskom, društvenom i političkom kontekstu.¹ Ipak, svi mi znamo šta je mito odnosno korupcija.

Općenito, pod korupcijom se podrazumijeva zloupotreba javne službe ili položaja radi osobne koristi, a mitom se smatra ono što je dato u tu svrhu.²

Naravno, postoje brojne i različite definicije toga šta je mito odnosno korupcija, da li se radi o sinonimima i sl., a sve u zavisnosti iz pozicije koje nauke, ili pak društva se tematska problematika tretira.

¹ Vidi: "Krivično pravo II – krivično pravo posebni dio", str.: 93. - Borislav Petrović i Dragan Jovašević, Sarajevo, 2005 god.

² Ibid.

Klasično shvaćanje korupcije u političkoj znanosti polazi od ideje da je *korupcija* «*izraz kvarenja moralnih vrijednosti društva*».³

Sa stanovišta sociologije, *korupcija je patološka pojava u kojoj vladajuća politička klasa i određeni pojedinci ili organizovane grupe osobni interes stavljaju iznad interesa zajednice*. Naravno da se i u takvom pristupu, kao i u prethodnom, korupcija osuđuje kao nemoralna i štetna po konstituciju društva.⁴

Možemo kazati da je korupcija u najširem smislu svaki oblik zloupotrebe bilo koje (o)vlasti radi osobne ili skupne koristi bilo da se radi o javnom ili privatnom sektoru.

Korupcija se pojavljuje u gotovo svim područjima života i djelovanja, od javnih i privatnih institucija, organizacija, zajednica i sl. pa preko politike do ekonomije, i poslovanja s inostranstvom.⁵

Korumpiranom osobom se smatra svaka službena ili odgovorna osoba koja radi osobne koristi, ili koristi skupine kojoj pripada, zanemari opći interes koji je dužna štititi, s obzirom na položaj i ovlasti koje su joj povjerene. Korumpcijom se smatra i kada bilo koji građanin nudi ili pristaje na davanje zatraženog mita, u bilo kojoj prilici ili oblasti društvenog života. Korumpirana osoba je uglavnom neprincipijelna, slaba i povodljiva ličnost, i osoba spremna na najrazličitije grijehe i poniženja, a sve u radi ostvarivanja bilo kakve materijalne koristi. Takva osoba je spremna prodati i izdati svoju tradiciju, svoje mišljenje i stav, svoju čast i čovječnost, a po potrebi i sve ostale svetinje. Ako pogledamo u korumpirane osobe, nećemo vidjeti čovječnosti, niti povjerenja, niti pak vjere.

Definicija korupcije kod islamskih učenjaka

Najpotpunija definicija klasičnih i savremenih islamskih učenjaka, o tome šta je korupcija glasi:

³ Aristotel, Machiavelli i Montesquieu.

⁴ Vidi više: Nermina Sačić, "Korupcija, sudstvo i mediji", objavljeno u časopisu "Kriminalističke teme" br.3-4, Sarajevo, 2003. god.

⁵ Vidi: Borislav Petrović i Gorazd Meško, *Kriminologija*, Sarajevo, 2004. god., str. 184.

الرشوة: هو ما يعطى لإبطال حق أو إحقاق باطل . وقيل : هو بذل المال فيما هو غير مستحق على الشخص .

*To je ono što se daje kako bi se poništila pravda i istina ili da bi se postiglo nešto na što se nema pravo. Također se kaže da je to trošenje imetka za ono na što određena osoba nema pravo po bilo kojem osnovu.*⁶

Ova definicija je veoma interesantna iz više razloga. U njoj se skreće pažnja da se mitom i korupcijom ostvaruje ono na što čovjek nema pravo, ili neko drugi polaže veće pravo na to, ili se njome izbjegava obaveza, dužnost i propis kojim je određena osoba zadužena, ili se pak na nju odnosi. Treba spomenuti da je ova definicija najbliža i kur'ansko-sunnetskoj osudi mita i korupcije a o čemu će biti riječi kasnije u ovom radu.

Neki muslimanski autori mito i korupciju definišu i kao «davanje vladaru, osobi na položaju ili nekome drugome kako bi se ostvarila neka (bespravna) korist».⁷

Kur'anski ajeti o mitu i korupciji

Kur'an je prvi izvor islama. Njegovo tumačenje se naziva tefsirirom. Učenjaci tefsira kažu da se mito i korupcija u Kur'anu spominju na tri mjesta izravno. U nastavku navodimo ove ajete i njihovo tumačenje.

Prvi ajet je objavljen povodom Židova Medine, munafika (licemjera) Medine i njihovih sljedbenika, a u njemu Uzvišeni Allah kaže:

سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ

*Oni mnogo laži slušaju i rado ono što je zabranjeno jedu*⁸

⁶ Vidi više: „Er-Rišve“, šejh Atije Muhammed Salim, str.:4. Medina, bez godine izdanja. Ovo je i definicija čuvenog islamskog pravnika Džurdžanija.

⁷ Vidi: “Mevsu’atul-fikhijje”, 22 tom, poglavlje harfa ra, “O mitu”. Definicija je od Fejjumijja.

⁸ El-Maide, 42.

Dvojica tabi'ina: Hasan el-Basri i Seid b. Džubejr kažu da je kur'anske riječi **“ono što je zabranjeno jedu”** predstavljaju *mito*.

U nastavku ovog ajeta Uzvišeni Allah kaže:

فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

*...pa ako ti dođu, ti im presudi ili se okreni od njih; ako se okreneš od njih, oni ti ne mogu nimalo nauditi. A ako im budeš sudio, sudi im pravo jer Allah voli pravedne.*⁹

Ovaj kur'anski ajet je objavljen u kontekstu kur'anske odredbe da se kradljivcu i kradljivici odsiječe ruka kojom su ukrali.¹⁰ Nakon ovoga Allah govori o onima koji se pokaju,¹¹ te o dvoličnjacima i Židovima Medine.¹²

Odmah potom Uzvišeni Allah govori o njihovim svojstvima, pa kaže:

سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ

”Oni mnogo laži slušaju i rado ono što je zabranjeno jedu”

Veoma je interesantno da je Allah dž.š. spomenuo uporno slušanje laži, dodvoravanja i laskanja zajedno sa jedenjem zabranjenog imetka i sticanjem imetka na nedozvoljen način.

Ako malo bolje razmislimo o ovome, vidjet ćemo da oni koji su na položajima i mjestima gdje se daje i uzima mito ,najčešće jedni druge

⁹ El-Maide, 42.

¹⁰ “Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar.” El-Maide, 38.

¹¹ “A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi se – Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je.” El-Maide, 39.

¹² “O Poslaniče, neka te ne zabrinjava to što brzo nevjerovanje ispoljavaju oni koji ustima svojim govore: “Vjerujemo!” a srcem ne vjeruju, i Jevreji koji izmišljotine mnogo slušaju i koji tuđe riječi rado prihvataju, a tebi ne dolaze, koji smisao riječima s mjesta njihovih izvrću i govore: “Ako vam se ovako presudi, onda pristanite na to, a ako vam se ne presudi, onda nemojte pristati!” A onoga koga Allah želi u njegovoj zabludi da ostavi, ti mu Allahovu naklonost ne možeš nikako osigurati. To su oni čija srca Allah ne želi da očisti; njih na ovom svijetu čeka poniženje, a na onom svijetu patnja golema.” El-Maide, 41.

hvale, ulizuju se onima iznad njih, ili onima pored njih, a sve je to laž, i u isto vrijeme daju i uzimaju razne “hedije” i sl.

Također se da primijetiti da su **Božije** riječi «oni mnogo slušaju laži» i «oni koji mnogo jedu es-suht – imovinu stečenu na zabranjen način» spomenute u tzv. „sifatul-mubalega“ tj. u izrazima kojim se, u arapskom jeziku, želi istaći veličina, težina, opetovanost i ustrajnost u tim grijesima.

I zaista, ljudi koji uđu u ralje laži i mita, najčešće u njima i ostaju cijeli svoj život, i veoma teško iz njih mogu izaći.

Iz ovoga kur'anskog pasusa i ovih ajeta možemo razumjeti sljedeće teološke-tefsirske poruke:

1. Osoba koja prima mito je vrsta kradljivca;
2. Bojati se je da je takva osoba nevjernik, jer ima svojstva licemjera i Židova Medine u njihovom nevjerstvu;
3. Korumpirana osoba je veoma slična dvoličnjacima;
4. Ono čime se korumpirani najčešće koriste je lažan govor i slušanje lažnog govora;
5. Uzvišeni Allah ljude koji su korumpirani kuša raznim vidovima kušnji;
6. Srca korumpiranih osoba su bolesna od korupcije i jedenja nedozvoljenog;
7. Niko korumpirane osobe neće moći odbraniti od Allahove kazne na ovom i budućem svijetu;
8. Oni su poniženi i na ovome svijetu jer su cijene njihovih časti poznate. Oni su poniženi čak i spram onog ko im mito daje;
9. Allah im nagovještava kaznu na Sudnjem danu.

Drugi ajet, koji također govori o korupciji, Allah dž.š. kaže:

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْءِلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ

«Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na grešan način i svjesno dio tuđe imovine pojeli!»¹³

“Jedenje imovine na nepošten način” obuhvata i mito i korupciju. Također je u ovome ajetu i išaret da se najčešće mito javlja kod vladara, sudija i drugih ljudi na položaju i funkciji.

U analizi ovog kur'anskog ajeta, kada pogledamo njegovo mjesto, vidjet ćemo da je on došao nakon kur'anske naredbe o postu mjeseca ramazana, nakon pojašnjenja da je Allah blizu onima koji Ga mole i traže, i nakon propisa dozvoljavanja onoga što je bilo teško ljudima.¹⁴ Tada dolazi ova Allahova zabrana, a nakon toga ajeta dolazi ajet:

„Pitaju te o mlađacima. Reci: “Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk. Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite, da biste postigli ono što želite.”¹⁵

¹³ El-Bekare, 188.

¹⁴ “O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijaha klonili, i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite. U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur’ana, koji putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanje dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate -, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete. A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu. Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo taško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite sve do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i’tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili.” El-Bekare, 183-187.

¹⁵ El-Bekare, 189.

Ovdje se postavlja pitanje: zašto je Uzvišeni Allah spomenuo zabranu jedenja mita, korupcije i drugih harama nakon ajeta koji govore o postu i približavanju Allahu, a prije ajeta o mjesecima.

Ono što je očito da se početak i kraj mjeseca ramazana veže za mladač i njegovo kretanje. Kao da nam Uzvišeni Allah želi povezati propis posta sa zabranom uzimanja i sticanja imetka na nedozvoljen način. Zašto? Zbog toga što se čovjek, musliman, koji se odaziva propisu posta mjesec dana suzdržava, i sebi uskraćuje stvari koje su u osnovi dozvoljeni (jelo, piće...), te on nikako ne bi smio nakon završetka ovih mubarek dana raditi ono što je uvijek zabranjeno, odnosno, nikako ne bi smio posezati za imetkom drugih ljudi na bilo koji nedozvoljen način. Nema sumnje da čovjek koji je postio mjesec ramazana zna za zabranu uzimanja, davanja, i podsticanja na mito i korupciju. Upravo osoba, koja za sebe tvrdi da je očistila svoju dušu i svoje tijelo u odnosu prema Uzvišenom Allahu, treba da se najviše pridržava lijepih i primjernih međuljudskih odnosa. Jedenje mita i korupcije je u potpunoj suprotnosti sa vjerom i bogobojažnošću. Šta više, vidimo da se postač u zadnjoj trećini ramazana odaziva Allahu i udjeljuje i od svoga imetka sadekatul-fitr. Kao da kaže: „O Allahu! Ja Ti postim, ali ću ja biti i od onih koji pomažu one koji su potrebni, bespomoćni, siromašni i sl., a nikako neću dirati u tuđi imetak i tuđi hakk!“

Nema nikakve sumnje da bi bilo izigravanje sa Allahom kada bi čovjek koji jednom rukom dijeli sadaku, drugom rukom uzimao mito, kamatu i druge zabranjene transakcije.

Također, da se primijetiti iz ovog kur'anskog ajeta da je mito zabranjeno bilo pojedincu, bilo nekoj grupi ili zajednici, kao što je zabranjeno bespravno uzimanje imetka od bilo koga i u bilo koje vrijeme. Dakle, Allah je ovim izjednačio svetost ljudskih imetaka, bez obzira na njihovu nacionalnu, vjersku, rasnu ili neku drugu pripadnost.

Osim toga, možemo primijetiti da post i sve ono što ramazan donosi od iftara, teravija, mukabela i drugih ibadeta, povezuje i zbližava ljude, a mito i korupcija ih udaljuju jedne od drugih! Sve stvari koje su zabranjene šerijatom udaljavaju ljude jedne od drugih, donoseći nesreću, nepravdu, svađu i sl., a posebno stvari poput onih koje su povezane sa imecima ljudi.

Treći ajet:

Uzvišeni Allah govoreći o Židovima Medine u suri El-Maide, kaže:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا..

“Reci; “O sljedbenici Knjige, zar da nas osuđujete zato što vjerujemo u Allaha i u ono što nam se objavljuje, i u ono što je objavljeno prije, - a većina ste grešnici?”

U nastavku govora Uzvišeni Allah kaže:

وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

„Vidiš mnoge od njih kako u grijehu i nasilje srljaju i kako ono što je zabranjeno jedu; ružno li je to kako postupaju!

لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

“Trebalo bi da ih čestiti i učeni ljudi od lažna govora i **zabranjena jela odvrćaju**; ružno li je to kako postupaju!“¹⁶

Ovi kur'anski ajeti su objavljeni nakon prethodnih ajeta u kojima se zabranjuje mito, korupcija i svaka nedosvoljena finansijska aktivnost. Ovim ajetima se pravi razlika u iskrenom ispovjedanju vjere od strane pravih vjernika i onih koji to nisu, tj. onih koji u svome vjerovanju jezicima tvrde da su vjernici, ali se u praktičnom životu udaljavaju od propisa koje je Uzvišeni Bog propisao.

I iz ovih kur'anskih riječi možemo izvući sljedeće zaključke:

1. Osobe koje se hrane haramom su osuđene od strane Allaha dž.š.;
2. Oni su zaslužili Allahovo prokletstvo i Njegovu srdžbu zbog svoga poslovanja zasnovanog na mitu i korupciji ;
3. Uzvišeni Allah za njih spominje da su se u svome rasuđivanju pokoravali šejtanu i svojim prohtjevima a da su bili daleko od Allahova puta;
4. Allah im obećava najgore kazne u Džehennemu;

¹⁶ El-Maide, 59-63.

5. Također nas obavještava da su oni daleko skrenili sa pravog puta;
6. Zanimljivo je da ljudi skloni mitu, korupciji i drugim haram zaradama često kažu da vjeruju, i pokušavaju da se takvim pokažu pred ljudima, međutim, Allah za njih kaže da su nevjernici ili njihovi sljedbenici;
7. Takve osobe se lahko upuštaju i u druge grijehе poput bluda, alkohola i sl.
8. Uzvišeni Allah nas obavještava da je dužnost vjerskih učenjaka, ali i učenjaka, poštenih i stručnih ljudi iz svih oblasti života, da javno ustaju protiv ovog ogromnog grijehа kao i svih drugih društvenih nepravdi. Dakle, neće se smatrati onima koji su odgovorni i koji ispunjavaju svoje obaveze ako tako ne budu činili. Šta više, ako budu ćutali na zla koja se dešavaju u njihovim društvima u kojima oni žive i djeluju, kod Allaha će biti tretirani kao saućesnici u svim zlim djelima, i onda će i sami biti kažnjeni, kako stoji u jednom poznatom hadisu.¹⁷

Kur'ansko spominjanje korupcije u vrijeme Sulejmana a.s.

U Kur'anu imamo i primjer korupcije u narodima prija nas. Naime, nakon što je Sulejman a.s. poslao kraljici od Sabe pismo i zatražio njihovo pokoravanje, ona se konsultuje sa svojim ministrima i na kraju zaključuje: *“Poslaću im jedan „dar“ i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti”* tj. poslat će im mito da ih podmiti. Međutim, *“I kad on pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče; “Zar da blagom mene pridobijete? ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete!”*¹⁸

U ovom kur'anskom kazivanju imamo brojne teološke poruke. Spomenut ćemo samo neke od njih:

¹⁷ Prenosi se da je Allah jedne prilike poslao meleke da kazne jedno naselje pa su se oni vratili i rekli: “O Allahu, među njima ima i taj i taj Tvoj rob?!” „Od njega počnite sa kaznom!”

¹⁸ En-Neml, 35,36.

- Korupcija je prisutna u ljudskom rodu veoma dugo, a bila je prisutna i u vrijeme ranijih Allahovih poslanika tj. u vrijeme ranijih civilizacija;

- Korupcija je bila zabranjena i u vremena svih poslanika i u svim vjerozakonicima koje je Allah slao ljudima! ***Na osnovu Božijih objava i ljudskog zdravog razuma, sva zakonodavstva svijeta su mito i korupciju proglasili zlom i zabranjem stvari!***

- I u ta, davna vremena, ljudi su mito nazivali «darom» što je svakako pogrešno;

- Kur'an nam opisuje da se oni koji primaju mito «raduju» tome mitu, tj. oni već imaju naviku da ga uzimaju, i unaprijed ga planiraju i očekuju, kao što se čovjek raduje dolasku nekoga koga je poželio vidjeti, ili kao što se čovjek raduje svojoj zarađenoj plaći i sl.

Hadiski tekstovi o mitu i korupciji

U brojnim rivajetima se prenose različiti hadisi u kojima se najstrožije osuđuje bilo kakva vrsta mita, korupcije, i sl. Ovdje ćemo navesti samo neke od njih.

U hadisu koga bilježe peterica autora „Sunnena“ se prenosi da je Abdullah b. Amr r.a. rekao:

وعن ابن عمر رضي الله عنه قال : (لعن رسول الله الراشي والمرتشى)

«Allahov Poslanik a.s. je prokleo onoga ko daje i onoga ko prima mito!»¹⁹

Isti hadis se prenosi i od Aiše r.a.²⁰

U sličnom rivajetu od Sevbanu r.a. stoji, da je Allahov Poslanik a.s. dodao i „onog koji posreduje u mitu i korupciji“²¹

¹⁹ Bilježi ga Tirmizi br. 1337 i kaže da je hasen-sahih, Ebu Davud u “Sunenu”, br.:3580 i Ahmed u “Musnedu” br.: 6496.

²⁰ Bilježe ga Ebu Ja'la i Bezzar.

²¹ Imam Ahmed.

Allahov Poslanik a.s. je rekao:

سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم ، يقول : الراشي والمرتشي في النار

«Onaj ko daje i onaj ko prima mito će u vatru!»²²

U predanju od Ebu Hurejre r.a. stoji da je Poslanik a.s. prokleo onoga koji ima bilo kakvu vlast pa je zloupotrijebi.²³

Od Ibn Abbasa r.a. se prenosi da je Poslanik a.s. rekao:

«Doći će vrijeme (pred Sudnji dan, p.p.) kada će ljudi ohalaljivati pet stvari sa drugih pet: dozvoljavat će alkohol – nazivajući ga raznim imenima, dozvoljavat će korupciju – nazivajući je hedijom, dozvoljavat će ubistvo – pravdajući ga strahom (er-rehbet), dozvoljavat će blud – nazivajući ga brakom i dozvoljavat će kamatu – nazivajući je trgovinom»²⁴

Allahov Poslanik a.s. je rekao:

كل لحم أنبته السحت فالتار أولى به قيل : يا رسول الله وما السحت ؟ قال : الرشوة في الحكم

«Svako tijelo koje se hranilo mitom i korupcijom će biti najpreće da uđe u vatru!» Ashabi upitaše: «O Allahov Poslaniče a šta je to «es-suht»?» On im reče: «Korumpiranost u odlukama!»²⁵

Ebu Umame el-Bahili r.a. prenosi da je Allahov Poslanik a.s. rekao: «Ko se zauzme za nekog čovjeka a on mu zbog toga da neku «hediju», ušli su na velika vrata od brojnih vrata kamate!»²⁶

Razne predaje o zabranjenosti uzimanja imetka na nedozvoljen način

Hadiski stručnjaci pitanja korupcije tretiraju u poglavljima o sticanju imetka na nedozvoljen način. U njima navode i općenite predaje o ovome. Navodima neke od njih:

U Muslimovom Sahihu» se navodi hadis Allahovog Poslanika s.a.v.s. koji spominje čovjeka čiji je put postao dug, kosa razbarušena, i

²² Ibn Hadžer el-Askalani u «El-Metalib el-alije», Rijad, 1419 h. god. broj hadisa: 2236.

²³ Ahmed i Ebu Davud.

²⁴ Ibn Kajjim, cit. djelo, str.:295

²⁵ Bilježi ga Ibn Džerir kao mursel predaju. Citirano prema “Mevsu’atul-fikhijje” 24 tom. Poglavlje o “Es-Suhtu”.

²⁶ Ebu Davud u svome «Sunenu».

tijelo uprašeno koji diže ruke ka nebesima i kaže: «O Gospodaru, o Gospodaru!», **a njegova hrana je haram, njegovo piće je haram, njegova odjeća je haram i koji se zaputio sa haramom**, «pa kako da mu se odgovori na njegovu dovu!?» - rekao je Allahov Poslanik a.s.

Također se od Enesa r.a. prenosi da je upitao Allahova Poslanika a.s.: «O Allahov Poslaniče! Molim Allaha da mi učini da se moje dove primaju!?» Poslanik a.s. mu reče: «O Enese, očisti svoj imetak (od harama) i dova će ti biti uslišana, jer ako čovjek podigne samo jedan zalogaj harama ka svojim ustima, 40 dana mu se dova neće primiti!»

Od Ibn Omera r.a. prenosi se da je Allahov Poslanik a.s. rekao: «Ko ne bude mario na koji način stiže imetak Allah neće mariti na koja vrata džehennema će ga uvesti u njega!»

Prenosi se da je Jusuf b. Esbat rekao: **«Kada neki mladić robuje Allahu, šejtan kaže svojim drugovima: «Pogledajte odakle mu je hrana!» pa ako mu hrana bude od harama, onda im kaže: «Ostavite ga neka se umara i trudi, jer on vam je olakšao. Njegov trud sa haram jedenjem harama, mu ništa neće koristiti!»**²⁷

U jednom rivajetu se prenosi da svakog dana i svake noći iznad Kudusa jedan melek poviče: «Ko bude jeo ono što je haram, Allah od njega neće primiti ni nafilu i farz!»²⁸

Abdullah b. Mubarek je rekao: «Da se sačuvam od jednog dirhema koji je sumljivog porijekla, draže mi je nego da podijelim 100.000 dirhema!»

Allahov Poslanik a.s. je rekao: «Ko obavi hadž od haram imetka, pa kada bude govorio «Lebejke» - «Odazivam ti se Bože!» melek će mu reći: «Ti niti se odazivaš niti si od sretnika, tvoj hadž je odbijen!»²⁹

Imam Ahmed u svome «Musnedu» prenosi hadis u kome je Allahov Poslanik a.s. rekao: «Ko kupi neku odjeću za deset srebrenjaka a od tih deset samo jedan bude od harama, Allah mu neće primiti namaza dok je u toj odjeći!»

²⁷ Ez-Zehebi, Muhammed b. Usman, «El-Kebair», str.: 32.

²⁸ ibid.

²⁹ Ibid.

Ibn Abbas r.a. je rekao: «Allah neće primiti namaz čovjeka u čijoj utrobi je haram, sve dok se za to ne pokaje Allahu dž.š.!»

Omer r.a. je rekao: «Ostavljali smo devet dijelova halala radi straha od upadanja u jedan haram!»

Ka'b b. Adžur r.a. prenosi da je Allahov Poslanik a.s. rekao: «U Džennet neće ući ono tijelo koji se je hranilo haramom!»

Zejd b. Erkam pripovjeda da je Ebu Bekr r.a. imao slugu koji je vodio brigu o njegovom imetku. Svaki puta kada bi mu donio neki imetak ili hranu, pitao ga je odakle je to i to. Pa ako bi bio zadovoljan odgovorom jeo bi, a ako ne, ostavljao bi to. Tako mu je došao jedan dan sa hranom (u vrijeme iftara) a Ebu Bekr r.a. je postio, te se iftario tom hranom, a da nije pitao odakle je. Ovaj mu je odgovorio da je u džahilijetu nekim ljudima gatao, a to je tada dobro radio, te ih je tako prevario, a iz tog imetka je kupio tu hranu. Ebu Bekr r.a. mu je rekao: «Teško se tebi! Skoro si me upropastio!» Potom je stavio ruku duboko u grlo kako bi to povratio. Međutim nije uspio, pa su mu rekli da to neće izaći osim ako se napije i vode. Naredio je da mu donesu vode, te je pio vodu i svaki put povraćao sve dok nije ispovraćao sve iz stomaka. Neko mu je rekao: «Neka ti se Allah smiluje! Zar sve ovo radiš radi jednog zaloga hrane?!» On je na to rekao: «Kada ta hrana ne bi izašla osim sa mojom dušom i tada bi ustrajao na tome! Ja sam zaista čuo kako Allahov Poslanik a.s. kaže: «Savako tijelo koje se hrani zabranjenim imetkom, džehennemska vatra mu je preća!» pa sam se pobojavao da se to ne zadrži u mome tijelu.»

Allahov Poslanik a.s. je rekao: «Na Sudnji dan će biti dovedeni ljudi koji će imati dobrih djela koliko je brdo Tehame, pa će im Allah sva ta djela uništiti, te će ih baciti u Džehennem.» Ashabi upitaše: «O Allahov Poslaniče, a zašto??!» «On im reče: **«Oni su klanjali, postili, davali zekat i obavljali hadž, ali kada bi im se ukaži prilika da uzmu bilo šta od harama oni bi ga uzimali, pa im je Allah poništio njihova dobra djela!»**

Ishak b. Rahvejh bilježi u svome Tefsiru sljedeću sahih predaju od Ša'bija: «Jedne prilike su se jedan židov i jedan čovjek o munafika nešto sporili, pa je židov zatražio od ovoga da odu ka Poslaniku a.s. jer je znao da on ne prima mito, a ovaj munafik je tražio da im se sudi pred

židovskim sucima jer je znao da oni uzimaju mito, pa je Allah objavio ovaj ajet:

«I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.»³⁰

Dakle, svi su znali da Allahov Poslanik ne uzima mito, a da ostali suci – nemuslimani uzimaju. Kasnije je i ovaj židov primio islam.³¹

Hedija ili mito

Danas se u Bosni i Hercegovini veoma mnogo dijele „hedije“. Makar se one tako nazivaju. Ipak, ako bolje razmotrimo većinu tih «hedija» vidjet ćemo da se radi o mitu koji je Allah dž.š. prokleo preko svoga Poslanika Muhammeda a.s.

Buharija i Muslim bilježe od Ebu Humejda es-Sa'idi r.a. predaju da je Allahov Poslanik a.s. negirao primanje «hedije» od strane svoga službenika Ibn Lutbijje iz plemena el-Ezd, koji je prikupljao zekat, te mu je naredio da te «hedije» vrati onim koji su mu ih dali. Poslanik a.s. je rekao: «Da li bi to dobio da si sjedio u kući svoje majke?!» Nakon toga Allahov Poslanik a.s. je rekao da će onaj ko uzme nešto kao mito, imati to obješeno za vrat na Sudnjem danu, pa makar to bila deva, krava, ovca i sl. Potom se okrenuo prema kibli digavši ruke ka nebu i čineći dovu Allahu dž.š. u kojoj je između ostalog rekao: „Da li sam im dostavio (o Allahu)?“ – ponovivši to ti puta.

Dakle, u ovom slučaju bi bila čista hedija da mu je data bez njegove angažiranosti na prikupljanju zekata i drugih obaveza, a hedija službeniku se ne smatra čistom hedijom nego se treba oduzeti i staviti u državni imetak – kako kaže Ibn Bettal.³² Ovaj slučaj sa ashabom Ibn Lutbijjom je jedan dobar praktični primjer slučaja kada ljudi dajući „hediju“ nekom uposleniku očekuju da im se izađe u susret, da im se olakša i sl.

³⁰ En-Nisa, 65.

³¹ Vidi više «Fethul-Bari» od Ibn Hadžera, VIII tom, 82 str.

³² Ibid.

Na osnovu ovog i drugih sličnih slučajeva, imam Buharija je jedno poglavlje svoga „Sahiha“ naslovio „poglavlje o 'darovima' službenicima“ navodeći dokaze kako je takav postupak zabranjen.

Allahov Poslanik a.s. rekao je:

هدايا العمال سحت

«Davanje hedije službenicima je korupcija!»³³

Također, je važno napomeniti da je Allahov Poslanik a.s. naredio i ovlastio spomenutog ashaba da sakuplja prihode, a potom je Allahov Poslanik s.a.v.s. naredio da se oformi komisija koja je prekontrolisala, tj. preispitala svaki dinar i dirhem koji je donio. U ovoj komisiji je bio i Allahov Poslanik a.s. Ovo nam govori da je od najranijih vremena Allahov Poslanik a.s. preporučio nadzor i kontrolu finansija, i svih onih koji rade sa državnim ili društvenim sredstvima na bilo koji način! Nema nikakve sumnje da je ovo primjer jasnog puta kako se treba boriti protiv zala mita i korupcije. Naime, kada se čovjek nikada ne kontroliše, niti ima svijest o kontroli Uzvišenog Allaha i Njegovih meleka, nema sumnje da će veoma lahko posegnuti za mitom, krađom, utajom i sl. Zbog svega ovoga je Allahov Poslanik a.s. upitao Ibn Lutbiju: „A odakle ti ovo?“ a u drugim rivajetima se spominje da je oformio komisiju koja je kontrolisala njegov rad.

Ova vrsta kontrole rada svih službenika i izabраниh ličnosti u jednom društvu, dakle ima svoje utemeljenje i svoje osnove. Ovu praksu Allahova Poslanika a.s. nastavio je hazreti Ebu Bekr r.a. a potom i hazreti Omer r.a. Tako se bilježi da je h. Omer r.a. poslao Ebu Hurejru r.a. u misiju stanovnicima današnjeg Bahrejna. Nakon što mu se vratio Omer r.a. ga je ispitao za svaki novčić.

Kada je Ebu Hurejre r.a. vidio kolike su odgovornosti i kolika je kontrola nad službenicima islamske države u vrijeme Omera r.a., odbio je namjesništvo u toj pokrajini, riječima: „Bojim se tri stvari: da govorim ljudima bez znanja, da sudim bez argumenata i onako kako Bog nije naredio te bi mi leđa mogla biti bičevana, čast ukaljана i imetak oduzet!“

Dakle, Omer r.a. je sve finansijske pronevjere kažnjavao pa i na ove načine: bičevanjem, oduzimanjem imetka, časti i sl. Historiji su poznati ovakvi stavovi Omera r.a. spram službenika islamske države.

³³ Bilježi ga Bejheki u „Es-Sunenu“ od Ebu Humejda es-Saidija.

Ovo nije pojava koja je odnedavno među nama, naprotiv, to je veoma star običaj da se mito i korupcija nazivaju «hedijom».³⁴

Imam Buharija u svome «Sahihu» navodi riječi petog pravednog halife, Omera b. Abdul-Aziza r.a. da je rekao: «U vrijeme Poslanika s.a.v.s. je hedija bila prava hedija, danas je hedija postala – korupcija!»³⁵ Ovo je Omer b. Abdul-Aziz rekao nakon što su mu ponudili hediju dok je bio na vlasti. Upravo ovako je objasnio svoje odbijanje hedije: «Hoće da nam se umile svojom hedijom samo radi položaja koji obnašamo!»

Od ovog plemenitog tabiina se prenosi da je jedne prilike poželio jabuke međutim, kada je pogledao, vidio je da nema novaca kojim bi kupio jabuka da udovolji svojoj želji. Tako je on nešto razgovarao sa svojim savjetnicima kada mu neko donese nekoliko kilograma jabuka. On uze jednu od njih, te je malo pomiruhni i potom ih vrati onome ko mu ih je donio. Na to mu rekoše: „Zašto ne primiš to? Pa i Allahov Poslanik a.s. je primao hedije! A tako su radili i Ebu Bekr i Omer r.a.!” Omer b. Abdul-Aziz r.a. reče: „Tako je! Njima je to i bila hedija ali je sadašnjim službenicima (kakav sam i ja) to vrsta mita!“

Čuveni islamski učenjak Ibn Tejmijje r.a. kaže: “Zbog ovoga učenjaci kažu: “Ko god da hediju osobi na položaju da bi sa njim postigao ono što mu nije dozvoljeno, takva hedija je haram i onome ko je daje i onome ko je prima, jer je ona u suštini mito i korupcija.”³⁶

Kada je mito dozvoljeno?

Većina islamskih učenjaka je saglasna da je dozvoljeno dati mito da bi se time spriječila nepravda ili ostvarilo svoje pravo.³⁷ Dakle, ukoliko ne postoji bilo koja dozvoljena (*halal*) mogućnost da se spriječi nepravda, ili da se ostvari nečije neprikosnoveno pravo, onaj ko daje mito neće biti griješan u takvim okolnostima.

Griješan će, u tom slučaju, biti samo onaj ko mito uzima.³⁸

³⁴ Vidi više o tome: Ibn Kajjim el- Dževzije, *Ilamul-muvekkiin an rabbil-alemin*, (u. 751 h. god.), III tom, poglavlje o «Pravdanju korupcije imenom hedije»

³⁵ Poglavlje o «Ne prihvatanju hedije zbog mahana», broj hadisa 2455-b.

³⁶ Ibn Tejmijje, “Fetava”, 31/286.

³⁷ Vidi: Ševkani, Nejlul-evtar, 8/308

³⁸ “Mevsu’atul-fikhijje”, isto.

ZAKLJUČAK

Kur'ansko-su sunnetski tekstovi su veoma jasani spram mita i korupcije: davanje mita i korupcije srđi Gospodara, donosi prokletstvo na onoga ko ga daje i ko ga prima – i na dunjaluku i na ahiretu, kao što kvari cijelo društvo i poništava ljudske dobrobiti i interese kao i ljudsku čast i prava. Mitom i korupcijom su posebno pogođeni siromasi korumpiranog društva. Mito i korupcija uništavaju siromašne i negiraju njihova prava, čineći ih još siromašnijim. Nema sumnje da svaka vrsta „hedije“ koja se uruči da se njome postigne nešto na što se nema pravo, ili da se osponi neko pravo, podpada pod miro i korupciju, maker je ljudi drugačije zvali.

Od karakteristika islama je i to da pojedinac preuzima odgovornost za popravljjanje društva, tako što je svaki pojedinac pozvan da radi na popravljjanju stanja zajednice i otklanjanju nereda od nje, koliko god može. U ispunjavanju ove odgovornosti, pojedinac je zadužen da se potpomaže sa drugima. Uzvišeni Allah dž.š. kaže: «Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah strašno kažnjava.»³⁹ Nema sumnje da je najuzvišenije pomaganje ono na radu za dobrobit društva. Pa kako je svaka osoba pozvana da doprinosi u jačanju i prosperitetu društva i zajednice, tako je još više odgovorna i pozvana da u toj zajednici ne čini nered! Uzvišeni Allah dž.š. kaže: “Zato pravo na litri i na kantaru mjerite i ljudima stvari njihove ne zakidajte, i red na Zemlji ne remetite kad je već na njoj uspostavljen red. To je bolje za vas ako vjerujete. I ne postavljajte zasjede na ispravnom putu, prijeteći i od Allahova puta odvrćajući one koji u Njega vjeruju, želeći krivi put. I sjetite se kada vas je bilo malo i da vas je On umnožio, a pogledajte kako su skončali oni koji su nered pravili.»⁴⁰

Jedno od pravila fikha kaže da sve ono što je zabranjeno uzimati – zabranjeno je i davati, jer je davanje harama činjenje nereda i kvarenja društva. Ukoliko bi musliman bio onemogućen od popravljjanja stanja društva, na njemu je makar to da se suzdrži od širenja nereda. Na osnovu svega ovoga, zaključujemo: prema islamskim izvorima, nije dozvoljeno davanje mita kao što nije dozvoljeno ni uzimanje mita....

³⁹ El-Maida, 2.

⁴⁰ El-A`raf, 85,86.

LITERATURA

1. Petrović Borislav i Jovašević Dragan, “Krivično pravo II – krivično pravo posebni dio”, Sarajevo, 2005 god.
2. Borislav Petrović i Gorazd Meško, “Kriminologija”, Sarajevo, 2004. god.
3. Grupa autora: “Mevsu’atul-fikhijje” (Fikhska enciklopedija), 22 tom, poglavlje harfa ra, “O mitu”, Kuvajt, bez godine izdanja.
4. Ibn Hadžer el-Askalani, «El-Metalib el-alije», Rijad, 1419 h. god.
5. Ibn Hadžer el-Askalani, „Fethul-bari bi šerhi sahihil-Buhari“, „Darul-Fikr“, 1993, Bejrut.
6. Nermina Sačić, “Korupcija, sudstvo i mediji”, objavljeno u časopisu “Kriminalističke teme” br.3-4, Sarajevo, 2003. god.
7. Šejh Atije Muhammed Salim, „Er-Rišve“, Medina, S. Arabija, bez godine izdanja.
8. Ebu Isa et-Tirmizija, „Džami'us-sahih“, „Daru ihjait-turasil-arebi“, Bejrut, bez godine izdanja.
9. Ebu Davud Es-Sidžistani, „Es-Sunen“, „Darul-kutubil-ilmijje“, Bejrut, 1388 god.
10. Imam Muhammed b. Ismail el-Buhari, „Sahihul-Buhari“, „Daru ihjait-turasil-arebi“, Bejrut, bez godine izdanja.
11. Imam Muslim b. Hadždžadž, „Sahih Muslim“ „Daru ihjail-kutubil-arebijje“, 1374 god.
12. Ahmed b. Muhammed b. Hambel, „Musned Imama Ahmeda b. Hanbela“, „Daru Sadir“, Bejrut, bez godine izdanja.
13. Ministarstvo vakufa Kuvata, “Mevsu’atul-fikhijje” 24 tom, (elektronski izvor) bez godine izdanja.
14. „Mektebetul-elfijja“ – CD, (elektronski izvor), Es-Sakhr, 1999 god.

خلاصة البحث:

يُثقل الفساد و الرشوة العلاقات الاجتماعية في كل العالم مدّة طويلة وقد ظهرها عند المسلمين في العهد المبكر أيضا. يعتقد بعض العلماء أنهما سببا أساسيا لانحيار الدولة العثمانية. لا تبحث هذه الدراسة عن تاريخ الرشوة و الفساد عند المسلمين و لا عن أساليب حكمهم، فموضوعها مسألة الرشوة و الفساد من خلال المصدرين الأصليين للإسلام و هما القرآن و السنة. عُرضت فيها الآيات القرآنية و بعض الأحاديث النبوية التي يتحدّث عنها هذا الموضوع فظهر في جميعها الحكم بتحريم الرشوة و الفساد و اعتبارهما شرّاً اجتماعيا كبيرا. هذه هي الدراسة الأولى في اللغة البوسنوية التي تبحث عن هذا الموضوع الذي لا يكثر الحديث عنه حتّى في العالم الإسلامي.

Summary:

For a long time bribe and corruption have complicated social relations throughout the world, and very early the have become a part of Muslim social life. For some scientists the existence of these phenomena was the key reason for the decline of the Ottoman Empire.

This paper does not discuss neither the history of bribe and corruption in the Muslim world nor their forms of government, but rather it discusses the issues of bribe and corruption through the prism of the two primary sources of Islam: Qur'an and Sunna. This paper also presents the Qur'anic and some of the Hadith texts concerning this topic. In all the texts corruption is condemned to be a great social evil and consequently a great sin and vice. This paper is a pioneer work in Bosnian language treating this subject which is astonishingly rare in Islamic world.